

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій
Кафедра психології, політології та соціокультурних технологій

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

_____ Світайло Н.Д.

«__» _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

здобувача ступеня бакалавра соціальної роботи

Шеремет Марії Дмитрівни

за темою «Соціальна настільна гра

як засіб профілактики торгівлі людьми серед студентської молоді»

(напрямок підготовки 6.130102 «Соціальна робота»)

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри психології,
політології та соціокультурних
технологій)

_____ Купенко О.В.
(підпис)

«__» червня 2019 р.

Підсумкова оцінка:

Національна шкала

_____ Кількість балів ECTS _____

Члени комісії _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Члени комісії _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Члени комісії _____
(підпис) прізвище та ініціали)

Суми 2019

Зміст

Вступ.....	3
Розділ 1	5
1.1 Аналіз законодавства України в сфері торгівлі людьми	5
1.2 Особливості цільової групи студентської молоді з точки зору ризику потрапляння в ситуацію торгівлі людьми	12
1.3. Етичні засади роботи зі студентською молоддю з точки зору ризику потрапляння в ситуацію торгівлі людьми	16
1.4. Настільна гра як інструмент протидії торгівлі людьми	19
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ І.....	23
Розділ 2	25
2.1 Деякі методичні основи розроблення соціальної настільної гри.....	25
2.2 Розроблення та апробація серед студентської молоді соціальної настільної гри яка буде запобігати потенційним ризикам торгівлі людьми	28
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ ІІ.....	33
Загальні висновки.....	35
Рекомендації	37
Список використаної літератури	38
Додаток 1	41
Додаток 2.....	42
Додаток 3.....	44
Додаток 4.....	45
Додаток 5.....	46
Додаток 6.....	47
Додаток 7.....	49
Додаток 8.....	50

Вступ

Торгівля людьми – одна з актуальних проблем України та всього світу. Встановити кількість жертв торгівлі людьми важко, оскільки більшість переміщень є нерегулярними і не контролюються владою. Проте Міжнародна організація праці (МОП) у 2012 році опублікувала глобальну оцінку обсягів примусової праці, включаючи примусову працю як результат торгівлі людьми. Число жертв примусової праці у світі оцінюється у 2 450 000 людей, та з кожним роком кількість постраждалих тільки збільшується [9].

Не зважаючи на розвинену законодавчу базу та превентивні заходи, Україна є одним з найбільших «постачальників» підневільної робочої сили в Європі, та є країною походження, транзиту і призначення в торгівлі чоловіками, жінками та дітьми. Основними причинами розвитку работоргівлі в Україні є важкий соціально-економічний та політичний стан.

За даними поліції України за перші шість місяців 2018 року було виявлено 186 фактів торгівлі людьми, а за аналогічний період часу 2017 року – 144 факти, тобто кількість постраждалих збільшується. Безумовно, набагато ефективніше попереджувати проблему, ніж боротися з її тяжкими наслідками. Для підвищення ефективності та результативності роботи у сфері запобігання торгівлі людьми необхідна орієнтація на інтерактивні форми і методи. Тому питання розроблення настільних соціальних ігор є актуальним, зокрема, за підтримки Міжнародної організації з міграції (МОМ) вже виготовлені настільні ігри «Рожеві окуляри» та «Галопом по Європах», метою яких є попередження проблеми торгівлі людьми серед молоді. У 2019 році Представництво МОМ в Україні оголосило новий тендер на виготовлення картонної настільної гри для Програми протидії торгівлі людьми.

Об’єкт дослідження – запобігання потенційним ризикам торгівлі людьми.

Предмет дослідження – соціальна настільна гра як засіб профілактики торгівлі людьми серед студентської молоді.

Метою роботи є розроблення та апробація соціальної настільної гри як засобу профілактики торгівлі людьми серед студентської молоді.

Мета роботи передбачає виконання наступних завдань:

- 1) проаналізувати законодавство України в сфері торгівлі людьми;
- 2) дослідити за науковими публікаціями особливості цільової групи студентської молоді з точки зору профілактики торгівлі людьми;
- 3) проаналізувати етичні засади роботи зі студентською молоддю з точки зору профілактики торгівлі людьми;
- 4) проаналізувати тематичну наукову та методичну літературу, наявні розробки соціальних настільних ігор та сформулювати методичні рекомендації щодо розроблення соціальної настільної гри для профілактики торгівлі людьми;
- 5) розробити для студентської молоді соціальну настільну гру для профілактики торгівлі людьми;
- 6) апробувати серед студентської молоді соціальну настільну гру для профілактики торгівлі людьми;
- 7) проаналізувати результати апробації розробленої гри, зробити висновки та рекомендації.

Розділ 1

1.1 Аналіз законодавства України в сфері торгівлі людьми

Відповідно до Закону України «Про протидію торгівлі людьми» торгівля людьми – здійснення незаконної угоди, об'єктом якої є людина, так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, у тому числі сексуальної, з використанням обману, шахрайства, шантажу, уразливого стану людини або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, з використанням службового становища або матеріальної чи іншої залежності від іншої особи, що відповідно до Кримінального кодексу України визнаються злочином [2].

Боротьба з торгівлею людьми – система заходів, що здійснюються в рамках протидії торгівлі людьми, спрямованих на виявлення злочину торгівлі людьми, у тому числі незакінченого, осіб, які від цього постраждали, встановлення фізичних/юридичних осіб – торгівців людьми та притягнення їх до відповідальності [2].

Протидія торгівлі людьми – система заходів, спрямованих на подолання торгівлі людьми шляхом її попередження і боротьби з нею та надання допомоги і захисту особам, які постраждали від торгівлі людьми [2].

Законодавство України у сфері торгівлі людьми відповідає міжнародним стандартам. Після розпаду СРСР, Україна одна з перших криміналізувала торгівлю людьми, ратифікувала ряд міжнародно-правових актів, серед яких були Конвенція ООН з боротьби з транснаціональною організованою злочинністю, Протокол із запобігання та боротьби з торгівлею людьми, Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми.

Двадцять першого вересня 2010 року в Україні було ратифіковано Конвенцію Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми [14].

Цілями цієї Конвенції є:

- 1) запобігання торгівлі людьми, боротьба з цією проблемою з одночасним гарантуванням гендерної рівності;
- 2) захист прав людини та захист жертв торгівлі людьми, розробка всеосяжної структури захисту жертв та свідків, допомоги їм з одночасним гарантуванням гендерної рівності. Забезпечення ефективного слідства та кримінального переслідування;
- 3) сприяння міжнародному співробітництву в сфері боротьби з торгівлею людьми.

Згідно до цієї Конвенції:

- 1) кожна Сторона повинна вживати заходів для встановлення або посилення національної координації між різними органами, відповідальними за запобігання торгівлі людьми та боротьбу з нею;
- 2) кожна Сторона запроваджує та (або) зміцнює ефективну політику й програми запобігання торгівлі людьми за допомогою таких засобів, як: дослідження, інформування, кампаній з підвищення обізнаності й освітніх кампаній, соціальних й економічних ініціатив та навчальних програм, зокрема для осіб, уразливих до торгівлі людьми, та для професіоналів, які мають стосунок до проблем торгівлі людьми;
- 3) кожна Сторона підтримує підхід, що ґрунтується на правах людини, і використовує гендерну інтеграцію та делікатний підхід до дітей під час розробки, упровадження й оцінювання всієї політики й програм, згаданих у пункті 2;
- 4) кожна Сторона вживає відповідних заходів, які можуть бути необхідними для забезпечення легальної міграції, зокрема шляхом поширення точної інформації відповідними службами стосовно умов законного в'їзду на її територію та перебування на ній;
- 5) кожна Сторона вживає спеціальних заходів для зменшення вразливості дітей до торгівлі ними, зокрема шляхом створення для них захисного середовища;

б) заходи здійснюються із залученням у відповідних випадках неурядових організацій та інших складових громадянського суспільства, що беруть участь у запобіганні торгівлі людьми та захисті жертв або допомозі жертвам [4].

У Законі України «Про протидію торгівлі людьми» визначаються організаційно-правові засади протидії торгівлі людьми, гарантуючи гендерну рівність, основні напрями державної політики України та засади міжнародного співробітництва у цій сфері, повноваження органів виконавчої влади, порядок встановлення статусу осіб, які постраждали від торгівлі людьми, та порядок надання допомоги таким особам. Відносини, що виникають у сфері протидії торгівлі людьми, регулюються Конституцією України, цим Законом, іншими законами і міжнародними договорами України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, а також прийнятими на їх виконання іншими нормативно-правовими актами.

Відповідно до Закону України «Про протидію торгівлі людьми» діяльність, спрямована на протидію торгівлі людьми, ґрунтується на таких принципах:

- 1) забезпечення прав і свобод людини й громадянина, зокрема права на повагу до гідності, особисте життя, правову допомогу, відшкодування матеріальної та моральної шкоди у встановленому законом порядку;
- 2) поваги і неупередженого ставлення до осіб, які постраждали від торгівлі людьми;
- 3) конфіденційності інформації про осіб, які постраждали від торгівлі людьми;
- 4) добровільності отримання допомоги особами, які постраждали від торгівлі людьми, та їх недискримінації за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками;

5) взаємодії органів виконавчої влади між собою, з відповідними органами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, та з громадськими і міжнародними організаціями.

Основними напрямками державної політики у сфері протидії торгівлі людьми, відповідно до Закону України «Про протидію торгівлі людьми», є:

- 1) запобігання торгівлі людьми шляхом підвищення рівня обізнаності населення, превентивної роботи, зниження рівня вразливості населення, подолання попиту;
- 2) боротьба із злочинністю, пов'язаною з торгівлею людьми, шляхом виявлення злочинів торгівлі людьми, осіб, причетних до скоєння злочину, притягнення їх до відповідальності;
- 3) надання допомоги та захисту особам, які постраждали від торгівлі людьми, шляхом удосконалення системи відновлення їхніх прав, надання комплексу послуг, впровадження механізму взаємодії суб'єктів у сфері протидії торгівлі людьми.

Суб'єктами, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, є: Президент України, Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади, місцеві органи виконавчої влади, закордонні дипломатичні установи України; заклади допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми.

Відповідно до Розділу III Закону України «Про протидію торгівлі людьми» напрям державної політики щодо попередження торгівлі людьми здійснюється у таких видах діяльності:

- 1) вивчення ситуації;
- 2) підвищення рівня обізнаності;
- 3) зниження рівня вразливості населення;
- 4) подолання попиту шляхом реалізації організаційних, дослідницьких, інформаційних, освітніх, правових, соціально-економічних та інших заходів.

Боротьба з торгівлею людьми є невід'ємною складовою частиною діяльності органів Національної поліції у боротьбі із злочинністю, які,

зокрема, здійснюють заходи щодо виявлення злочинів торгівлі людьми, осіб, які постраждали від торгівлі людьми, встановлення осіб – торговців людьми – та притягнення їх до відповідальності шляхом реалізації організаційних, оперативно-розшукових, адміністративно-правових, процесуальних, аналітично-дослідницьких, інформаційних та інших заходів.

Напрямок державної політики щодо боротьби з торгівлею людьми включає такі основні види діяльності:

- 1) виявлення причин та передумов, що сприяють торгівлі людьми, та вжиття заходів щодо їх усунення;
- 2) забезпечення безпеки осіб, які визнані потерпілими від торгівлі людьми, свідків та інших осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві у справах щодо торгівлі людьми;
- 3) виявлення та розслідування злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми;
- 4) притягнення до відповідальності, у тому числі кримінальної, осіб, причетних до торгівлі людьми;
- 5) забезпечення відновлення прав постраждалих від торгівлі людьми;
- 6) інформування суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, та громадськості щодо результатів діяльності у сфері боротьби з торгівлею людьми [2].

Також відповідно до наказу Міністерства соціальної політики України «Про затвердження стандартів надання соціальних послуг особам, які постраждали від торгівлі людьми», був прийнятий Стандарт надання послуг із соціальної профілактики торгівлі людьми [1]. Цей стандарт розроблено з метою реалізації прав громадян на отримання належного соціального захисту, визначення мінімуму послуг, необхідних для надання допомоги постраждалим від торгівлі людьми та представникам групи ризику, упорядкування надання послуг у сфері протидії торгівлі людьми соціальними працівниками на державному рівні.

Згідно з цим Стандартом проведення заходів з профілактики торгівлі людьми передбачає формування розуміння і ставлення суспільства до:

- дотримання прав людини, поваги до її честі та гідності;
- відповідальності за порушення прав і законних інтересів людини, заподіяння їй шкоди;
- недопустимості дискримінації за ознакою статі, раси, мови, кольору шкіри, віку, національного чи соціального походження, стану здоров'я, релігії, культури, звичаїв і традицій, сімейного стану тощо;
- нетерпимості до експлуатації особи;
- негативного ставлення до осіб, які здійснюють торгівлю людьми або свідомо користуються результатами експлуатації особи, яка постраждала від торгівлі людьми;
- толерантного ставлення до осіб, які постраждали від торгівлі людьми;
- правової культури, самоповаги та відповідальності за особисте життя.

За Стандарт надання послуг із соціальної профілактики торгівлі людьми зміст соціальних послуг із профілактики торгівлі людьми це:

- а) інформування населення про явище «торгівлі людьми»;
- б) інформування про законодавчу базу у сфері протидії торгівлі людьми, можливостей для реабілітації та реінтеграції осіб, постраждалих від торгівлі людьми;
- в) інформування про правила безпечної поведінки з метою запобігання потрапляння в ситуації торгівлі людьми та про алгоритм дій особи у випадку потрапляння в ситуацію торгівлі людьми;
- г) формування стратегічної поведінки та життєвих вмінь для можливості їх застосування в ситуаціях торгівлі людьми;
- г) навчання розпізнавання ситуацій торгівлі людьми, ризиків потрапляння в них та відповідному реагуванню на них;
- д) здійснення впливу на формування правової культури громадян;
- е) інформування про діяльність органів державної влади, громадських та міжнародних організацій у сфері протидії торгівлі людьми, їхніх зобов'язань і можливостей;

- є) формування готовності населення звертатися за необхідними послугами у сфері протидії торгівлі людьми до органів державної влади, громадських та міжнародних організацій;
- ж) виявлення осіб, постраждалих чи ймовірно постраждалих від торгівлі людьми;
- з) формування толерантного відношення до постраждалих від торгівлі людьми.

Основними формами роботи при наданні послуги з профілактики торгівлі людьми є:

- 1) консультації, бесіди, лекції, тренінги, відеолекторії, масові заходи, акції тощо;
- 2) співпраця із засобами масової інформації;
- 3) замовлення, тиражування та розповсюдження соціальної реклами, видань з тематики запобігання торгівлі людьми [1].

Таким чином, маємо в Україні досить розвинене законодавство в сфері протидії торгівлі людьми та нормативно-правові документи, які регламентують надання соціальних послуг із профілактики торгівлі людьми, але потрібна подальша робота з імплементації існуючої нормативно-правової бази, розроблення відповідних методів і засобів діяльності соціальних працівників.

1.2 Особливості цільової групи студентської молоді з точки зору ризику потрапляння в ситуацію торгівлі людьми

Молодь – це соціально-демографічна група, віком від 14 до 35 років, обумовлена істотними гормональними перебудовами організму, а також соціальною мобільністю, яка пов'язана з переходом від дитячої несамостійності до самовизначення особистості в суспільстві, від економічної та іншої незалежності від батьків, до повної відповідальності за власну поведінку[3]. Деякі вчені визначають молодь як сукупність молодих людей, яким суспільством надається можливість соціального становлення, забезпечуючи їх пільгами, але обмежуючи їх в активній участі в певних сферах життя соціуму [6].

Фактори ризику потрапляння в ситуацію торгівлі людьми для молоді відрізняються в різних суспільствах. Важливо зрозуміти, що розвиток торгівлі людьми не визначається наявністю або відсутністю законів або громадських організацій, спрямованих на протидію цій проблемі. Ступінь розвитку торгівлі людьми в основному визначається загальним соціально-економічним становищем держави й активністю в реалізації відповідної політики.

Фактори, якими обумовлено збільшення ризиків потрапляння студентської молоді у ситуацію торгівлі людьми:

- вища освіта стає нормою, але стає платною. З одного боку, вища освіта є передумовою, завдяки якій легше знайти роботу за все більшої кількості спеціальностей, з іншого – державне замовлення на вищу освіту відступає перед кількістю платних місць;
- безробіття серед молоді. Однією з проблем є вимога попереднього досвіду роботи, яка пред'являється з боку роботодавців, але у студентів, які ще тільки здобувають вищу освіту, не може бути необхідного роботодавцям досвіду;
- посадова статеві сегрегація і дискримінація молодих жінок на ринку праці. Середня заробітна плата жінок в Україні на чверть нижче, ніж

середня заробітна плата чоловіків. Крім цього, багато роботодавців воліють приймати на роботу чоловіків, а не молодих жінок, оскільки вважають, що вагітні та матері не можуть у достатній мірі присвятити себе роботі. Виходячи із традиційних понять про статеві ролі, передбачається, що в тому випадку, якщо захворіла дитина, вдома з нею залишається мати, а не батько;

- порнофікація молодих і неповнолітніх в громадському просторі. У багатьох західних країнах це, може бути, навіть більш серйозна проблема, ніж в більшості країн третього світу. Неповнолітні та дуже молоді жінки демонструються в якості сексуального об'єкта в рекламах, фільмах і музичній індустрії. Сексуалізація неповнолітніх у засобах масової інформації призводить до того, що починають вважатися нормальними сексуальні акти з усе молодшими партнерами, а це в свою чергу призводить до зростання попиту на дуже молодих повій і повій-дітей та розвитку секс-бізнесу;
- наркотична, алкогольна залежність, хвороблива прихильність до азартних ігор. Молодь, яка має наркотичну чи алкогольну залежність, хворобливу прихильність до азартних ігор, весь час шукає можливостей швидко заробити гроші, тому на них нескладно впливати. Така молодь стає легкою здобиччю торговців людьми;
- розбіжність потреб споживання і реальних можливостей молодих. Суспільство перетворюється в так зване споживче товариство. Часто засоби масової інформації, реклама і фільми, в яких рекламується вище ніж середній стиль життя, призначені саме для молоді;
- соціальна віддаленість деяких груп. Як бездомні діти, так і діти, які покинули за віком дитячий будинок, щоб почати жити самостійно, відносяться до групи підвищеного ризику, оскільки у них відсутні необхідні соціальні контакти і мережі. Дуже легко завоювати довіру таких дітей і нею зловживати, адже немає підтримки сім'ї та дорослих;

- недостатня робота із запобігання торгівлі людьми, яка проводиться в школах і в засобах масової інформації. Молодь часто налаштована наївно і занадто оптимістично. Молоді люди надто вірять в свої сили, вірять, що здатні контролювати ситуацію, нехай нову і незнайому. Трапляється, що їм недостатньо поінформовані про небезпеки, з якими пов'язаний виїзд на роботу до іншої держави без дозволу на роботу або трудового договору [6];
- додаткові труднощі, з якими стикається молодь з віддалених районів або сел. Більшість молодих людей, що живуть в районах і селах, не має вигідних зв'язків для отримання високооплачуваної роботи [17].

Також серед молоді дуже багато помилкових уявлень, пов'язаних із торгівлею людьми. Найбільш поширені серед них:

- 1) торгівля людьми не загрожує нормальним людям, таким як я і мої друзі;
- 2) жертви торгівлі людьми переважно з сільської місцевості або є представниками іншої національності;
- 3) жертви торгівлі людьми самі винні в тому, що з ними сталося, оскільки були занадто наївні;
- 4) торговців людьми легко впізнати, тому що вони виглядають і поводяться як злочинці;
- 5) пропозиціям роботи, які зроблені знайомими, можна вірити;
- 6) мову і звичаї країни призначення можна за необхідністю вивчити на місці протягом декількох тижнів. Для початку достатньо позитивного настрою і володіння англійською мовою;
- 7) дозвіл на роботу і трудовий договір не потрібні в тому випадку, якщо недовго працювати за кордоном;
- 8) в успішній державі легко заробити гроші [12].

Протириччя між бажаннями молоді та її реальними можливостями споживання, афішування в ЗМІ, рекламі та фільмах розкішного способу життя в реальності недосяжного для більшості молодих людей, призводить до того, що вони намагаються дістати гроші або престижні речі будь-якою ціною. У

тому числі молоді люди можуть погоджуватися на сумнівні пропозиції роботи від неперевірених роботодавців із обіцянками про велику заробітну плату, але ці пропозиції можуть містити в собі ризик торгівлі людьми.

З огляду на зростаючу актуальність та вагомість проблеми торгівлі людьми, особлива увага в усьому світі приділяється профілактичній роботі зі студентською молоддю та молоддю взагалі.

Основна мета профілактичної роботи з молоддю – підвищення їх інформованості про реальну ситуацію в сфері торгівлі людьми, про жорстокість будь-яких форм експлуатації та її наслідки для потерпілих, ознайомлення з правилами безпечного виїзду і перебування за кордоном.

Аналізуючи особливості організації профілактичної роботи зі студентами, слід зазначити, що в закладах освіти щорічно проводяться деякі заходи щодо реалізації державної програми протидії торгівлі людьми, нелегальної міграції та пов'язаними з ними протиправними діями, але попри це фахівці, які працюють зі студентами, стикаються з проблемою недостатньої кількості сучасних та ефективних методичних розробок у цьому напрямку (тренінги із залученням волонтерів за принципом «рівний – рівному», інтерактивні ігри, вправи, вікторини та ін.).

Робота з молоддю не має єдиної узгодженої міжнародної дефініції. Кожна держава має своє уявлення про роботу з молоддю, яке залежить від історичного розвитку країни і загальної системи, наприклад від того, як розвивалася молодіжна сфера під впливом культури, релігії, освіти та іншого.

Згідно з резолюцією про молодіжну роботу Європейської Ради, робота з молоддю має базуватися на неформальному і інформальному навчанні, проводитися поза формальної освіти, організовуватися у співпраці з самою молоддю та фахівцями по роботі з молоддю.

Слід зазначити, що виховна діяльність в області запобігання торгівлі людьми не означає проведення лекцій в звичайному сенсі цього слова. Незважаючи на те, що пізнавальний (інформативний) фактор тут важливий, дані заходи не обмежуються простим інформуванням. Для підвищення

ефективності та результативності роботи з молоддю в сфері попередження торгівлі людьми, необхідна орієнтація на інтерактивні форми і методи навчання, і завжди є актуальним розроблення нових цікавих інструментів для профілактичної роботи з молоддю [18].

1.3. Етичні засади роботи зі студентською молоддю з точки зору ризику потрапляння в ситуацію торгівлі людьми

У роботі з молоддю необхідно дотримуватись загальнолюдських етичних принципів, наприклад: толерантності, дотримання прав людини, сприяння діалогу між поколіннями та гендерної рівності. Також потрібно володіти певними соціальними навичками, у тому числі вислуховування, аргументування, співпраці та командної роботи, участі в мережевій роботі, ініціюванні управління, мотивація. Фахівець, який працює з молоддю, повинен мати й певні особистісні якості – чесність і відкритість, здатність до емпатії, творче мислення, здатність приймати рішення і нести відповідальність, сумлінність, стійкість до стресу, здатність до адаптації [13].

З точки зору специфіки професійної діяльності фахівця із соціальної роботи потрібно взяти до уваги ухвалений у липні 2018 р. новий документ – «Глобальна декларація етичних принципів соціальної роботи» (Global Social Work Statement of Ethical Principles). Ця декларація слугує загальною основою діяльності соціальних працівників для досягнення найвищих стандартів професійної доброчесності. В тексті декларації визначено дев'ять етичних принципів соціальної роботи:

- визнання гідності людини;
- сприяння правам людини;
- сприяння соціальній справедливості;
- сприяння праву на самовизначення;
- сприяння праву на участь;
- повага конфіденційності та приватності;

- ставлення до людей як до цілісних індивідів;
- етичне використання технологій та соціальних медіа;
- професійна доброчесність [15].

У роботі із профілактики торгівлі людьми серед студентської молоді, на нашу думку, слід розпочати із упровадження в реалізацію таких принципів Глобальної декларації етичних принципів соціальної роботи:

1) принцип визнання гідності людини. Адже торгівці людьми зазіхаються своїми діями саме на людську гідність, ставлячись до людини як до об'єкта, позбавляючи властивостей суб'єкта, права вільного вибору. Цей принцип перегукується з принципами, на яких ґрунтується діяльність із протидії торгівлі людьми відповідно до Закону України «Про протидію торгівлі людьми» – забезпечення прав і свобод людини й громадянина, зокрема права на повагу до гідності, особисте життя, правову допомогу, відшкодування матеріальної та моральної шкоди у встановленому законом порядку. Своїм ставленням, словами та вчинками соціальні працівники мають визнавати та поважати невід'ємну гідність та цінність усіх людей. У профілактичній роботі соціальний працівник має сприяти розвитку самоповаги, відчуття власної гідності та суб'єктності людини. В роботі із людьми, які мали травмуючий досвід потрапляння в ситуацію торгівлі людьми, – відновленню власної гідності, а також віри в наявність людей, готових прийти на допомогу;

2) принцип сприяння правам людини. Соціальні працівники мають підтримувати фундаментальні права всіх людей та сприяти їм. Торгівля людьми – це порушення прав людини на життя, особисту недоторканість, свободу пересування та вільний вибір місця проживання. Значну роль у сприянні правам людини відіграє інформування про проблему торгівлі людьми серед молоді, що включає інформування про можливі порушення прав під час торгівлі людьми, потенційні наслідки таких порушень, та як захистити себе від порушення прав, а також інформацію про фахових суб'єктів сприяння правам людини в ситуації торгівлі людьми. Оскільки

молоді люди часто сприймають таку інформацію як неактуальну для себе, то етичною відповідальністю соціального працівника вважаємо розроблення таких методів і засобів роботи, які привертають увагу до проблеми, змушують молоду людину зосередитися й оцінити, а чи дійсно вона підготовлена і достатньо проінформована для захисту себе від потрапляння в ситуацію торгівлі людьми;

3) принцип сприяння праву на самовизначення. Соціальний працівник має поважати та підтримувати право людей приймати власні рішення та робити вибір, якщо це не загрожує правам та законним інтересам інших людей. Тобто у роботі з молоддю, з точки зору ризику потрапляння в ситуацію торгівлі людьми, соціальний працівник має діяти не шляхом заборон і погроз, а шляхом заохочення до вільної відкритої дискусії, дослухаючись до точки зору клієнтів, пропонуючи розгляд різних варіантів розвитку подій й виходу із небезпечних ситуацій, підкреслюючи при цьому право людини на самовизначення. Така дискусія є неможливою без розвитку/відновлення у людини відчуття власної гідності та знання свої прав і суб'єктів, які допомагають в реалізації цих прав. Тобто дію всіх охарактеризованих принципів вбачаємо в їх взаємній доповнюваності;

4) принципу професійної доброчесності. Реалізацію цього принципу вбачаємо, зокрема, в тому, що соціальний працівник повинен мати необхідну кваліфікацію, а також розвивати та підтримувати необхідні фахові навички та компетенції для виконання своєї роботи. Це необхідно для того, щоб робота соціального працівника буда якісною та дієвою.

Детальніше охарактеризувавши ці чотири положення Глобальної декларації етичних принципів соціальної роботи ми не виключаємо важливість інших. Ці принципи має знати та дотримуватись кожен соціальний працівник у роботі з молоддю, адже ця категорія ще не має великого досвіду життя та тільки формує свої цінності, норми поведінки та життєві плани. Тому

це важливий період для профілактичної роботи, але за умови її якості та компетентності.

1.4. Настільна гра як інструмент протидії торгівлі людьми

Профілактика – важлива складовою процесу боротьби з проблемою торгівлі людьми, при цьому вона залишається одним з найбільш складних і комплексних напрямків діяльності. Дуже часто важко довести, що превентивні заходи дійсно допомагають знизити кількість випадків торгівлі людьми, однак їх використання є ключем до вирішення такої складної та структурної проблеми [8].

У сучасному світі просвітницько-профілактична діяльність орієнтована на інформування про наслідки небезпечної поведінки, попередження ризикової поведінки, формування навичок здорового способу життя, відповідальної та активної громадської позиції. Для попередження та інформування про проблему торгівлі людьми розроблено безліч програм лекцій та семінарів, які для студентської молоді є можуть виявитися нудними та не цікавими, тому останнім часом все частіше розробляються та використовуються інтерактивні методи просвітницько-профілактичної діяльності. До таких методів відносяться й ігри.

Гра – моделювання діяльності людини з метою розваги чи навчання. Сутність гри полягає в тому, що важливим у ній є не тільки результат, а й сам процес переживань у ході гри.

Ігри становлять особливу сферу людської активності, в якій особистість не переслідує ніяких інших цілей, крім задоволення від прояву своїх фізичних і духовних сил.

Завдання гри:

- розвиток пізнавальної сфери, знань про світ і людину;
- інтелектуальний розвиток (розвиток уваги, пам'яті, логіки, інтелекту);
- розвиток креативності;

- психічне здоров'я;
- розвиток комунікативних навичок;
- залучення до культурних традицій;
- організація дозвілля.

Розроблені різні способи класифікації ігор:

- за типом використовуваних предметів (карткові, ігри мініатюр, ігри з олівцем і папером, ігри з ігровим полем, рольові ігри та словесні ігри);
- за кількістю гравців (для одного гравця, для фіксованої кількості гравців, для довільної кількості гравців);
- за ступенем кооперації гравців (кожен сам за себе, команда на команду, кооперативні ігри та коаліційні ігри);
- за динамікою (динамічні та покрокові);
- за характером гри (інтелектуальні, азартні, ігри на фізичні здатності);
- за змістом (абстрактні, імітаційні, економічні, військові стратегічні, військові тактичні та інші);
- за використанням (для дозвілля, для спілкування, азартні, головоломки, навчальні, тренінгові, освітні тощо) [17].

Настільна гра – це гра, яка заснована на маніпуляціях відносно невеликою кількістю предметів, що цілком можуть розміститись на столі (або на чомусь, що може його замінити) чи в руках гравців [10]. Це робить її вигідною з точки зору економії розмірів простору для занять. Ігри цієї категорії не вимагають активного переміщення учасників, наявності додаткового технічно складного інвентарю або спеціальних приміщень чи споруд, ігрових майданчиків, що також робить її досить економічними [7].

Оскільки гра – один із кращих способів розвитку та навчання, її можна використовувати і для дослідження серйозних життєвих проблем. В тому числі й проблеми торгівлі людьми.

Настільні ігри із соціальної проблематики помітно відрізняються своєю структурою. Вони найчастіше можуть бути або у вигляді алгоритму і мандрів

по особливій карті або маршруту, або в формі набору карток із запитаннями та завданнями, які в подальшому спонукають до дискусій.

Ігри також можуть і не мати прив'язки до ігрового поля або карток із питаннями. Це другий тип ігор – так звані інтерактивні гри. За змістом вони є міні-тренінгами, оскільки мають багато нової інформації, виконуються в командах або парах, при цьому, не тільки формують нові навички (наприклад, безпечної поведінки), але і розвивають вже набуті вміння та якості (наприклад, спілкування, лідерство, взаєморозуміння, підтримка). Вони відрізняються від настільних ігор можливістю фізичної активності під час гри.

Можна стверджувати, що ігри в соціальній проблематиці є явищем інноваційним та успішним, тому що вони дозволяють уникнути одноманітності навчання і ризику втрати увагу слухачів. Постійно підтримуючи увагу учасників, спираючись на їх здатності, ігри дозволяють засвоїти інформацію непомітно, сформувані досить стійкі знання, вміння й навички [14].

Специфіка застосування технології настільних ігор у просвітницько-профілактичній роботі полягає у превентивній, профілактичній, соціально-перетворювальній та корекційно-розвивальній спрямованості гри. Програвання певних життєвих ситуацій, обставин, залучення гравців до ситуацій вибору є реальним та дієвим шляхом розвитку особистості та отримання нових знань й навичок.

За підтримки МОМ в Україні вже створено декілька настільних ігор з протидії торгівлі людьми.

Однією з таких є настільна гра «Рожеві окуляри», створена Українським фондом «Благополуччя дітей» (автори-розробники: Лях Т.Л., Нікітіна О.М., Журавель Т.В.). Метою гри є допомога дітям, дорослим та молоді у підвищенні рівня знань та розуміння проблеми торгівлі людьми, ознайомлення з можливими ризиками потрапляння у ситуації торгівлі людьми, ознайомлення з законодавчою базою України, що стосується протидії цій проблемі та

допомозі постраждалим, ознайомлення з громадськими організаціями, що працюють в цій сфері.

Гра «Рожеві окуляри» складається з дев'яноста шести карток, з яких сорок вісім – це запитання, а інші сорок вісім – відповіді. Ці картки розділені на чотири кола. На першому колі гравці вивчають проблему торгівлі людьми (термінологію, причини поширення не тільки в Україні, а й в усьому світі); на другому ознайомлюються зі шляхами потрапляння українських громадян у ситуацію торгівлі людьми; на третьому колі вивчають основні права людини та правила поведінки для уникнення ситуацій, пов'язаних із торгівлею людьми; а на четвертому отримують поради щодо виїзду за кордон, інформацію про профілактику, консультування та психологічну підтримку. Головною особливістю цієї гри є спільна робота та обговорення в малих групах [11].

Також у 2010 році, Українським фондом «Благополуччя дітей» у рамках проекту «Запобігання торгівлі людьми шляхом розвитку соціальної роботи та мобілізації громад» була створена настільна гра «Галопом по Європах», авторами-розробниками виступили творці гри «Рожеві окуляри»: Лях Т.Л., Нікітіна О.М., Журавель Т.В. Мета цієї гри також спрямована на профілактику проблеми торгівлі людьми, але сюжет та правила гри повністю інші.

Метою гри «Галопом по Європах» є досягнення максимальної стабільності через ефективне управління своїми життєвими планами, аналіз ризиків й наслідків непередбачуваних вчинків. Протягом гри ведучий пропонує гравцям відвідати деякі країни світу, але перед цим необхідно досягти фінансової та соціальної стабільності, зібравши необхідні для поїздок документи та ресурси. Особлива роль у грі відводиться ведучому, який повинен бути обізнаним щодо протидії торгівлі людьми. Саме ведучий повинен ініціювати дискусії під час яких обговорюється проблема, її причини та наслідки [10].

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ I

В Україні досить розвинене законодавство в сфері протидії торгівлі людьми та є вже розвинені методи боротьби з цією проблемою. Але не зважаючи на це, проблема торгівлі людьми залишається й потребує додаткових зусиль для її вирішення.

Молодь завжди була серед груп ризику потрапляння в ситуацію торгівлі людьми через те, що не має життєвого досвіду та знань, впевнена у своїй здатності контролювати нову і незнайому ситуацію, але не завжди замислюється над можливими ризиками своєї поведінки, через це потрапляє в небезпечні ситуації.

Протиріччя між бажаннями молоді та її реальними можливостями споживання, афішування в ЗМІ, рекламі та фільмах розкішного способу життя, недосяжного для більшості молодих людей на практиці, призводить до того, що вони намагаються здобути гроші або престижні речі за будь-яку ціну. Таке бажання може призводити до того, що молодь погоджується на сумнівні пропозиції роботи від неперевіраних роботодавців із обіцянками про велику заробітну плату, але часто ці пропозиції закінчуються ризиком стати об'єктом торгівлі людьми.

Соціальні працівники мають працювати з молоддю для попередження ризиків потрапляння у ситуацію торгівлі людьми, керуючись при цьому етичними принципами соціального працівника, а саме «Глобальною декларацією етичних принципів соціальної роботи». Особливу увагу маємо звернути на: принцип визнання гідності людини, принцип сприяння правам людини, принцип сприяння праву на самовизначення, принципу професійної доброчесності.

Для підвищення ефективності та результативності роботи в сфері попередження торгівлі людьми серед студентської молоді необхідна орієнтація на інтерактивні форми і методи, які будуть цікавими (наприклад настільні соціальні ігри).

Настільних соціальних ігор, які націлені на протидію торгівлі людьми, розроблено небагато, хоча вони існують, зокрема в якості українських прикладів можна навести ігри «Рожеві окуляри» та «Галопом по Європах», розроблені фондом «Благополуччя дітей». Але проблема торгівлі людьми з кожним роком збільшується. Подальше розроблення нових методів для профілактичної роботи серед молоді продовжує бути актуальною. Свідченням цьому є те, що міжнародні організації продовжують оголошувати тендери на розроблення різних інструментів для протидії торгівлі людьми, зокрема настільних ігор.

Розділ 2

2.1 Деякі методичні основи розроблення соціальної настільної гри

Існує декілька різних методик створення гри. У найбільш узагальненому вигляді можна виділити три основні етапи створення концепції ігри:

- 1) вибір типу гри: тип гри визначає об'єм ігрового простору, час проведення, вікову аудиторію, характер гри, взаємодію гравців;
- 2) створення сюжету ігри, наприклад, на підставі історичних подій, фільмів, придуманих сюжетів, військових або економічних подій та процесів;
- 3) формування механізму гри, який визначає динаміку, оснащення, використовувані предмети [5].

Після розроблення концепції, наступним етапом є виготовлення прототипу гри. Для виготовлення прототипу необхідно ознайомитися з видами та класифікацією настільних ігор.

Існує декілька класифікацій настільних ігор [17].

Ігри класифікують за жанрами:

- абстрактні ігри (наприклад, шахи);
- карткові ігри (використовують різні механізми, засновані на маніпуляціях з картами);
- колекційні карткові ігри (рідкісний жанр, дуельна гра, де з сотень або тисяч карток треба зібрати свою колоду, а потім битися з її допомогою з суперником);
- «амерітреш» (американський стиль) – у таких іграх конфлікт гравців або гравців з грою обов'язковий. У середині коробки з грою знаходяться багатосторінкові правила, сотні мініатюрок, тисячі карток і жетонів. Наприклад, якщо гра про битву лицарів, то в комплект увійдуть мініатюри лицарів, до них велика кількість карток з обладунками і мечами. До

мінусів «амерітреша» відносять сильний дисбаланс системи, слабо опрацьовані механіки, висока присутність випадковості у розвитку подій;

- варгейми – тактичні або стратегічні ігри на військову тематику, як правило, для двох гравців;
- соціальні ігри – велика група, яку відрізняє активна взаємодія між гравцями. Наприклад, «Твістер», «Мафія», «Діксіт»;
- рольові ігри – напевно, найвідоміші і складні ігри, які беруть свій початок в 70-х рр. ХХ ст. Грати в них зазвичай треба з «майстром», який веде гру і розповідає гравцям певну історію. Потрібно декілька об'ємних набір правил, безліч мініатюр і кубиків. Битви можуть тривати кілька годин, тому «виживають» самі терплячі;
- паті-гейми – мабуть, найпоширеніший жанр настільних ігор на сучасному ринку. Вони призначені для компанії, яка збирається в колі друзів або в офісі, мають елементарні правила і короткий ігровий час. Для таких ігор важливі комунікабельність, соціальність, іноді спритність і уважність [17].

За змістом виокремлюють такі класи ігор:

- абстрактні ігри безпосередньо не пов'язані з реальним життям. Іноді можливо провести якісь аналогії між грою і життєвими ситуаціями, але прямою моделлю реальності гра не є. Наприклад, шахи від початку були моделлю військової битви, але до теперішнього часу аналогія шахової партії і битви дуже умовна. Карткові ігри та доміно, як правило, відносяться до цієї ж категорії;
- імітаційні ігри більш-менш достовірно моделюють певний фрагмент реальності, ситуацію, подія. Сюди можна віднести всі «економічні» настільні ігри (наприклад, «Монополію»), а також ігри, де імітуються реальні події у вигаданому світі.

За формою взаємодії гравців виокремлюють такі класи ігор:

- кожен за себе;
- один проти всіх;

- кооперація (всі грають на досягнення загального результату, разом виграють або програють; противником є гра);
- партнерство;
- союзи. Створюються тимчасові союзи; в такій грі важливо, «проти кого дружити». Союзи формуються у вільному порядку або ж згідно з правилами;
- команда на команду;
- коаліція. Гра починається як «кожен за себе», але по ходу дії гравці можуть самостійно об'єднуватися в коаліції і діяти спільно.

Після створення прототипу далі слідує художнє рішення і прописування текстів. Художнє рішення визначається аудиторією гри, а вдало складений текст впливає на динаміку і процес гри.

Останнім етапом у створенні гри є оформлення, оснащення гри, створення комп'ютерного макету та друк.

Соціальна настільна гра з профілактики торгівлі людьми повинна орієнтуватись на надання максимальної кількості корисної інформації гравцю. Під час гри гравець має засвоїти правильні норми поведінки в небезпечній ситуації, сприяти придбанню корисних навичок та вмінь. Цьому максимально можуть сприяти групові дискусії з обговорення всіх ситуацій, які трапляються з гравцем під час проходження гри.

Ознайомившись з наявними в науково-методичних джерелах підходами до розроблення ігор та вже розробленими настільними соціальними іграми, ми узагальнили такі методичні рекомендації для створення соціальної настільної гри для запобігання потенційним ризикам торгівлі людьми:

- 1) соціальна настільна гра для запобігання потенційним ризикам торгівлі людьми повинна об'єднувати декілька функцій: інформаційну та розвиваючу (гра повинна містити інформацію про торгівлю людьми); навчальну (навчати правилам безпечної поведінки, яка допоможе уникнути ризиків потрапляння до ситуації торгівлі людьми);

- 2) завданнями гри має бути: розвиток пізнавальної сфери (обізнаності про торгівлю людьми);
- 3) для того, щоб гравці у цікавому вигляді під час гри отримували багато інформації про торгівлю людьми та правила безпечної поведінки, яка допоможе уникнути потрапляння до ситуацій ризику, оптимальним вбачаємо гру з картками та ігровим полем;
- 4) за змістом соціальна настільна гра може бути імітаційною, адже торгівля людьми це реальна проблема, яку можна імітувати в грі.

2.2 Розроблення та апробація серед студентської молоді соціальної настільної гри яка буде запобігати потенційним ризикам торгівлі людьми

Для того, щоб розробити для студентської молоді соціальну настільну гру для профілактики торгівлі людьми, ми проаналізували літературу про настільні ігри, методичні рекомендації з їх створення, а також взяли до уваги особливості цілової групи – студентської молоді з точки зору ризику потрапляння в ситуацію торгівлі людьми. Зробивши такий аналіз ми вирішили зібрати кейси з історіями постраждалих від торгівлі людьми, щоб зрозуміти, через що люди потрапляють до цієї проблеми та яку інформацію повинна нести гра, щоб запобігати цьому. Зібравши кейси, ми апробували їх серед молоді – клієнтів філії Державної установи «Центр пробації» в Сумській області. Під час апробації ми обговорювали, чому саме люди потрапили до ситуації торгівлі людьми, якої інформації вони не знали, хто та чим може їм допомогти, якими знаннями необхідно володіти щоб не потрапити в таку ситуацію. Саме ця апробація дала змогу визначити те, яку інформацію повинна містити соціальна настільна гра для молоді, щоб досягти мети запобігання потенційним ризикам торгівлі людьми.

Дослідивши детальніше проблему торгівлі людьми та зібравши необхідну інформацію, ми створили прототип власної настільної соціальної гри «ANTI

TRAFFICKING», з англійської мови назва перекладається як «Протидія торгівлі людьми», та апробовано його серед студентської молоді Сумського державного університету (Додаток 1). Ця апробація допомогла нам виявити помилки, виправити їх та удосконалити гру. Щоб отримати фідбек та оцінити гру, ми розробила анкету з питаннями, які дадуть можливість гравцям оцінити розроблену нами гру (Додаток 2).

Анкетування пройшли двадцять гравців, результатами опитування відображені в наступних діаграмах (рисунок 1 - 5).

Рисунок 1 – Дані про те, чи сподобалась гра

Рисунок 2 – Дані про те, чи складною здалася гра

3. Під час гри Ви дізнались щось нове щодо проблеми торгівлі людьми?

■ так ■ Ні, я й так це знав/ла ■ Складно сказати

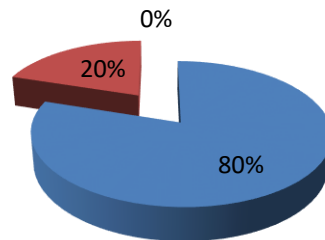

Рисунок 3 – Дані про отримання в грі нової інформації

4. Як Ви гадаєте, чи можуть Вам допомогти отримані під час гри знання, вберегти себе від ризику постраждати від торгівлі людьми?

■ так ■ ні ■ можливо ■ складно сказати

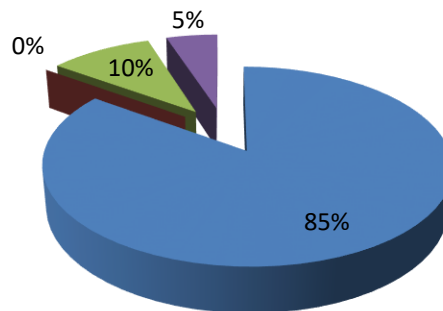

Рисунок 4 – Дані про корисність інформації

Рисунок 5 – Дані про перспективи використання отриманих знань

За результатами опитування серед гравців після апробації прототипу розробленої гри «ANTI TRAFFICKING» можна зробити висновок, що більш ніж 80 % опитуваних студентів вважають гру цікавою і такою, що навчає нової інформації про торгівлю людьми та допомагає отримати знання, які можуть вберегти від ризику постраждати від торгівлі людьми.

Після апробації прототипу гри, доопрацювання та виправлення помилок, цей прототип був презентований у Департаменті соціального захисту населення Сумської облдержадміністрації, фахівці якого раніше висловлювали зацікавленість у розробленні настільної гри для попередження торгівлі людьми, з проханням розглянути можливість фінансування виготовлення друкованого варіанту гри «ANTI TRAFFICKING». Було надруковано 10 коробок з грою «ANTI TRAFFICKING», метою якої є підвищення обізнаності щодо проблеми торгівлі людьми, правил запобігання відповідним ризикам. Виготовлена гра розрахована на участь до чотирьох гравців та одного ведучого, та складається з:

- 1) коробки, яка оформлена відповідно до тематики гри (Додаток 3);

- 2) ігрового поля, на якому зображено шлях, яким потрібно рухатись гравцям, та тематичні яскраві малюнки, які будуть звертати на себе увагу та зацікавлювати молодь взяти участь у грі (Додаток 4);
- 3) аркуш з правилами гри (Додаток 5);
- 4) 6 карток «Історія героя», на яких зазначена інформація про героя, яким буде гравець під час гри, та кількість ресурсу яку отримує цей герой на початку гри;
- 5) 17 карток «ЗАВДАННЯ», на які гравець повинен дати правильну відповідь, щоб отримати у нагороду ресурси;
- 6) листа відповідей на завдання, в якому зазначені правельні відповіді (Додаток 6);
- 7) 19 карток з інформацією про проблему торгівлі людьми (міфи та факти);
- 8) карток з ресурсами («ФІНАНСИ», «БЕЗПЕКА», «ЗНАННЯ»);
- 9) листа переможців, (Додаток 7).

Під час гри кожному учаснику пропонується стати одним з героїв, який шукає роботу за кордоном. Герой повинен пройти шлях до отримання роботи, та збирати ресурси виконуючи завдання, отримуючи корисну інформацію про проблему торгівлі людьми та правила безпечного пошуку роботи за кордоном. Після завершення гри, можна дізнатись, яку роботу отримав герой, відповідно до кількості зібраних ресурсів. Перемагає не той, хто першим досягне фінішу, а той, хто здобуде кращу роботу.

Розроблена гра відповідає критеріям змісту соціальних послуг з профілактики торгівлі людьми, які визначені у «Стандарті надання послуг із соціальної профілактики торгівлі людьми», а саме:

- інформує про явище «торгівля людьми»;
- інформує про правила безпечної поведінки з метою запобігання потрапляння в ситуації торгівлі людьми;
- формує правила поведінки та життєвих вмінь для можливості їх застосування в ситуаціях торгівлі людьми;

- навчає розпізнаванню ситуацій торгівлі людьми, ризиків потрапляння в них та відповідному реагуванню на них;
- інформує про діяльність органів державної влади, громадських та міжнародних організацій у сфері протидії торгівлі людьми, їхніх зобов'язань і можливостей.

Примірники гри, було представлено та ще раз апробовано на сімінарі для суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми в Сумській області. Учасники семінару – фахівці із соціальної роботи – апробували гру, і зробили висновок, що така тематична гра – помічник для вирішення ризикових ситуацій (Додаток 8).

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II

Для того щоб розробити власну авторську настільну соціальну гру, яка буде сприяти підвищенню обізнаності щодо проблеми торгівлі людьми та правил запобігання відповідним ризикам, ми проаналізували наукову літературу та методичні вказівки щодо розроблення настільних ігор. За результатами аналізу літератури, ми виділили три етапи, які необхідні для розробки гри: вибір типу гри, створення сюжету гри, формування механізму гри. Пройшовши ці три етапи, ми розробили прототип авторської настільної соціальної гри «ANTI TRAFFICKING», яка за типом гри є настільною картковою з використанням ігрового поля, за сюжетом гравець стає героєм, яки шукає роботу за кордоном.

Щоб знайти помилки у механізмі гри та оцінити її, ми провели апробацію прототипу серед студенської молоді. Ця апробація дала змогу виявити та виправити незначні помилки у правилах гри. Ми провели опитування гравців після апробації, за його результатами можна зробити висновок, що більш ніж 80 % опитуваних студентів вважає, що гра є цікавою, навчає нової інформації про торгівлю людьми та допомогла отримати знання, які можуть вберегти від ризику постраждати від торгівлі людьми. Одже, можна зробити висновок, що

розроблена нами соціальна настільна гра «ANTI TRAFFICKING» відповідає своєму завданню – підвищенню обізнаності щодо проблеми торгівлі людьми, правил запобігання відповідним ризикам.

Загальні висновки

Торгівля людьми – одна з актуальних проблем України та всього світу. В Україні розвинене законодавство в сфері протидії торгівлі людьми, зокрема, прийнято Закон України «Про протидію торгівлі людьми», ратифіковано Конвенцію Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми, прийнятий Стандарт надання послуг із соціальної профілактики торгівлі людьми, але незважаючи на це, кількість постраждалих від цієї проблеми збільшується.

Молодь завжди була у групі ризику потрапляння до ситуацій торгівлі людьми, це зумовлено багатьма причинами, тому соціальні працівники повинні проводити профілактичну роботу з підвищення обізнаності щодо проблеми торгівлі людьми та правил запобігання відповідним ризикам.

Під час профілактичної роботи, щоб вона була дієвою та безпечною для формування особистості, необхідно дотримуватись професійної етики, а саме «Глобальної декларації етичних принципів соціальної роботи». Але для успішної профілактики таких соціальних проблем як торгівля людьми серед студентської молоді, цього може бути недостатньо. Щоб профілактична робота була дієвою, потрібно також орієнтуватись на нові технології, які будуть цікаві молоді, наприклад, соціальні настільні ігри, адже звичайних лекцій вистачає і під час навчання.

Для досягнення мети кваліфікаційної роботи на тему «Соціальна настільна гра як засіб профілактики торгівлі людьми серед студентської молоді», ми розробили авторську соціальну настільну гру «ANTI TRAFFICKING», яка відповідає критеріям змісту соціальних послуг із профілактики торгівлі людьми («Стандарті надання послуг із соціальної профілактики торгівлі людьми») та етичним засадам соціальної роботи («Глобальна декларація етичних принципів соціальної роботи»). Метою гри є підвищення обізнаності щодо проблеми торгівлі людьми, правил запобігання відповідним ризикам.

Гра пройшла три етапи апробації. Першою була апробація кейсів для гри серед молоді – клієнтів філії Державної установи «Центр пробації» в Сумській області. Потім, після розроблення прототипу гри, ми його апробували серед студентської молоді, за результатами цієї апробації ми зробили висновок, що: більш ніж 80 % опитуваних студентів вважає, що гра є цікавою, навчає нової інформації про торгівлю людьми та допомогла отримати знання, які можуть вберегти від ризику постраждати від торгівлі людьми.

Після апробації прототипу, за фінансування Департаменту соціального захисту населення Сумської облдержадміністрації, було виготовлено 10 примірників друкованої настільної гри «ANTI TRAFFICKING». Виготовлена гра було представлена на семінарі для суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми в регіоні. Результатом цієї апробації став висновок від фахівців із соціальної роботи: «Тематична настільна гра – помічник для вирішення ризикових ситуацій».

Одже, за результатами апробацій, ми підтвердили, що соціальна настільна гра може бути дієвим засобом, який можуть використовувати соціальні працівники для профілактики торгівлі людьми серед студентської молоді.

Рекомендації

1. Розроблену у ході виконання кваліфікаційної роботи бакалавра соціальну настільну гру «ANTI TRAFFICKING» рекомендується використовувати соціальним працівникам та іншим суб'єктам, які надають соціальні послуги з профілактики торгівлі людьми, працюють із молоддю, студентською молоддю, та випускниками шкіл. Це сприятиме активності та зацікавленості молодих людей у ході заходів профілактики потрапляння в ситуацію торгівлі людьми.

2. Студентам спеціальності «Соціальна робота» рекомендується більше експериментувати із розробленням авторських соціальних ігор, спираючись на наявні методичні рекомендації щодо створення ігор, правові та етичні засади соціальної роботи. Це сприятиме зростанню їх можливостей позитивно впливати на профілактику та вирішення соціальних проблем. Причому, як показала практика, цікавим та корисним може виявитися вже прототип гри, виготовлений вдома, використовуючи лист ватману та кольорові олівці.

3. Викладачам спеціальності «Соціальна робота» висловлюємо від студентства зацікавленість у розроблені детальних методичних вказівок для створення авторських соціальних ігор, причому не лише настільних, але й інших видів.

Список використаної літератури

1. Про затвердження стандартів надання соціальних послуг особам, які постраждали від торгівлі людьми: Наказ Міністерства соціальної політики України від 30.07.2013 № 458 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1327-13>
2. Про протидію торгівлі людьми: Закон України від 20.09.2011 р. № 3739-VI [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
3. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні: Закон України від 05.02.93 р. N 2999-XII [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/299812?fbclid=IwAR31vIeVPpTZCeS WZFUBsKDPimyMhY2iqkAFihiIFjvC5cRXk_M8xR00dBw
4. Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми: ратифікована Законом № 2530-VI(2530-17) від 21.09.2010 [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_858.
5. Войцях Т. В. Ігрові технології, як інструмент профілактичної роботи спеціалістів психологічної служби закладів освіти. – Черкаси: Черкаський ОПОПП, 2014. – 92 с.
6. Волков Ю. Г. Добреньков В. И., Кадария Ф. Д. Социология молодежи / Ю. Г. Волков, В. И. Добреньков, Ф. Д. Кадария. – Ростов-н / Д, 2001.
7. Ілюшина М.И, Артемова О.В. Инновационные игровые технологии в работе с замещающими семьями. – Калуга : РПА «Креатив», 2013. – 47 с.
8. Йокінен А., Соррентіно Л., Буховска С., Полатсіде В. Активізація дій по боротьбі з торгівлею людьми на місцевому рівні : Керівні положення для муніципалітетів. – 2016 [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.cbss.org/wp-content/uploads/2016/03/Guidelines-for-Municipalities-RU.pdf>.

9. Маріска Н. Й. Торгівля людьми з метою примусової праці: навч. посіб. / Н. Й. Маріска, М. М. Лінден – Женева: Международное бюро труда, 2006. – 98 с.
10. Нікітіна О. М., Лях Т. Л., Журавель Т. В. Гра «Галопом по Європах» [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://childfund.org.ua/Uploads/Files/books_pdf/instruction_galopom_game.pdf?fbclid=IwAR0gcgpJiB8FbYE3iSTT5dQDbuuPtM1zMYS-VeIKcIwoBVbmVWcYy5xIRwg.
11. Нікітіна О. М., Лях Т. Л., Журавель Т. В. Гра «Рожеві окуляри» [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://childfund.org.ua/Uploads/Files/books_pdf/instruction_pinc_game.pdf?fbclid=IwAR17UzodlRcFRphBkHGdZPMYQD84UYbr-bJuLo5DXMFm8rYGA99bsqPkuXw.
12. Паюметс М., Лаан Т. Попередження торгівлі людьми: методологія роботи з молоддю [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.iom.ee/avaldatud_materjalid/iom_teachers_manual__trafficking_rus.pdf.
13. Підручник з роботи з молоддю / за ред.: М. Валге. – Таллінн, 2013. – 304 с.
14. Протидія торгівлі дітьми: виклики та завдання сьогодення : звіт за результатами конференції [Електронний ресурс] – Київ, 2017. – Режим доступу : http://www.stoptrafficking.org/sites/default/files/mom/documents/CONFERENCE%20REPORT%2C%20Kyiv%2C%202627%20Oct%202016_RUS_read_0.pdf?fbclid=IwAR0hyLoYfl6ZHN1Ips_LFZfKEDf0apZfYU7LrrzXXdyTQDex2Qe1B2GZ5g.
15. Семігіна Т. Нові глобальні етичні принципи соціальної роботи // Вісник АПСВТ. – 2019. – №1. – С. 70–82.
16. Сільва П. Гегіне Х. Торгівля людьми (трафікінг): посібник для викладачів та студентів. Єреван. – 2013 [Електронний ресурс] – Режим

доступу :

https://publications.iom.int/es/system/files/pdf/university_manual_humantrafficking_rus.pdf.

17. Створення навчальних настільних ігор в дитячо-підліткових групах // Сайт для співробітників і добровольців СО НКО, педагогів та інших фахівців по організації навчальних і дозвілєвих занять з дітьми та підлітками із застосуванням технології створення навчальних настільних ігор. – АНО "Балтійський центр соціальних інновацій", 2017-2019 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://htmboardgames.ru/index.php>.
18. Юфа С. В. Ефективні форми профілактичної роботи зі студентами в сфері попередження торгівлі людьми. – Мінськ: БДУІР, 2014. – 28 с.

Додаток 1

Апробація прототипу соціальної настільної гри «ANTI TRAFFICKING»
серед студентської молоді

Vodafone UA|MTS UKR 76% 11:58

← Поиск

Olena Kuperko 15 апр. в 21:40 · 🌐

Сьогодні на заняттях знову гра. Цього разу це був авторський прототип, розроблений студенткою четвертого курсу **Марія Шеремет**, присвячений запобіганню потраплянню в ситуацію торгівлі людьми. Знала, що гра виходить гарта, але все-таки приємно здивувалася, коли гравці вже на перерві вигукували: "А може дограємо?" Вам справді сподобалося, **Владислав Рожок, Александра Казанджиева, Инна Кравченко, Liza Strelchenko?**

👍❤️ 38 6 коментарієв • 3 репоста

👍 Нравится 💬 Комментировать ➦ Поделиться

Додаток 2

Анкета для опитування та отримання фідбеку від студентської молоді після апробації прототипу соціальної настільної гри «ANTI TRAFFICKING».

***Шановний/а учаснику/учасниці апробації соціальної- настільної гри
«ANTI TRAFFICKING»!***

***Будь ласка, дай відповіді на наступні питання щодо цієї гри. Можлива лише одна
правильна відповідь!***

1. Чи сподобалась Вам гра?
 - а) Так
 - б) Ні
 - в) Складно сказати

2. Чи складно Вам було зрозуміти правила гри?
 - а) Так
 - б) Ні
 - в) Складно, але я зрозумів/ла

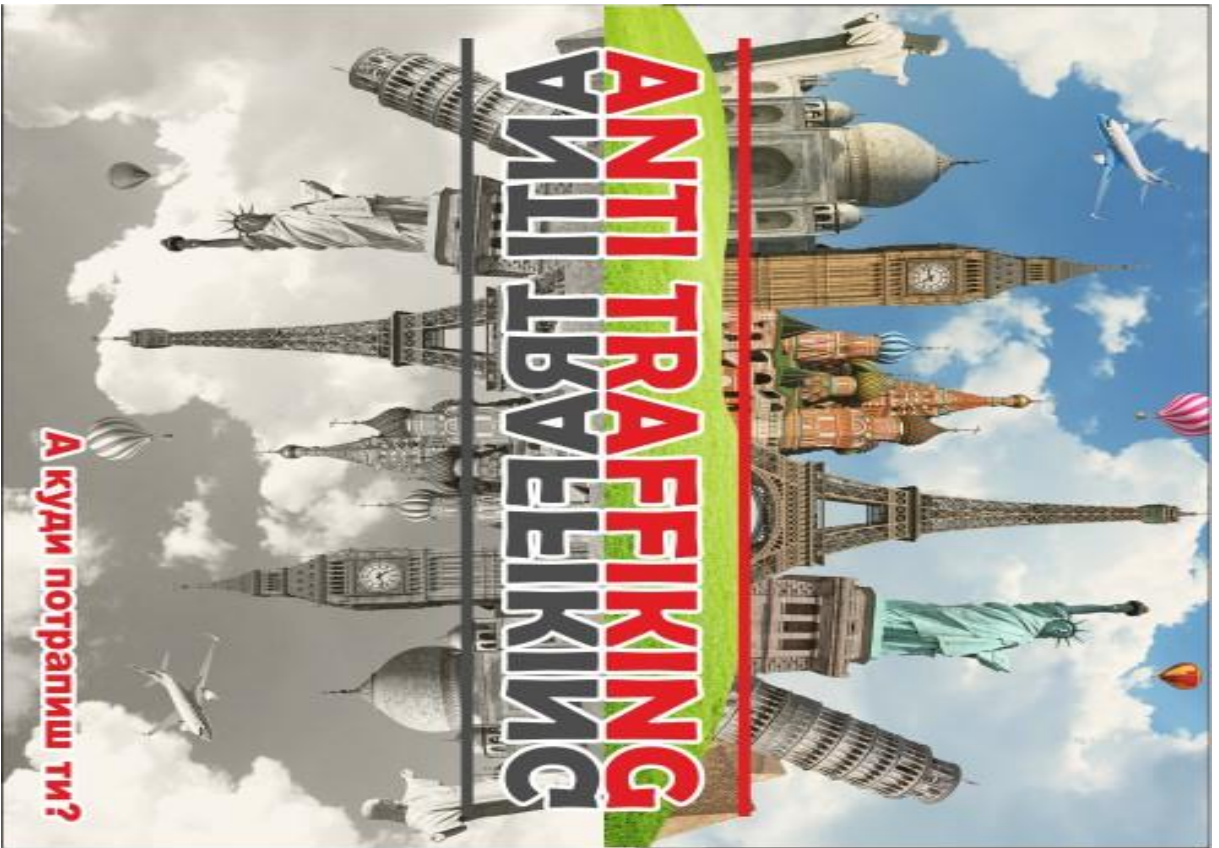
3. Під час гри Ви дізнались щось нове щодо проблеми торгівлі людьми?
 - а) Так
 - б) Ні, я й так це знав/ла
 - в) Складно сказати

4. Як Ви гадаєте, чи можуть Вам допомогти отримані під час гри знання, вберегти себе від ризику постраждати від торгівлі людьми?
 - а) Так
 - б) Ні
 - в) Можливо
 - г) Складно сказати

5. Чи будете Ви використовувати отримані знання під час пошуку роботи за кордоном?
- а) Так
 - б) Ні
 - в) Можливо
 - г) Складно сказати

Додаток 3

Коробка для гри «ANTI TRAFFICKING»

ANTI TRAFFICKING
АМЦІ ДВАВЕКІНГ

ANTI TRAFFICKING – настільна соціальна гра, розроблена з метою підвищення обізнаності щодо проблеми торгівлі людьми, правил запобігання відповідним ризикам.

ІСТОРІЯ ГЕРОЯ

ЗАВДАННЯ

Гра виготовлено на замовлення Департаменту соціального захисту населення Сумської обласної державної адміністрації, студенткою кафедри психології, політології та соціології та технологій Сумського державного університету Марією Шеремет (науковий керівник – О. В. Куленко).

Додаток 5

Шановний гравець! У грі «ANTI TRAFFIKING» ми пропонуємо Вам стати героєм/героїнею, що шукає роботу за кордоном. Під час гри Ви матимете змогу дізнатись про проблему торгівлі людьми, та правила безпеки під час пошуку роботи. А після завершення гри, зможете дізнатися про роботу, яку отримав Ваш герой/героїня, відповідно до зібраних під час гри ресурсів.

ПРАВИЛА ГРИ

1. Гра розрахована на 2-4 гравців та ведучого/ведучу, який/яка перед початком гри має прочитати правила.
2. Перед початком гри перетасуйте та покладіть колодами (текстом вниз) на визначені місця картки «ЗАВДАННЯ» та картки міфів і фактів (позначені знаком). Картки ресурсів («Фінанси», «Безпека», «Знання») покладіть на визначені для них місця у полі «Банк ресурсів» (текстом вгору).
3. Оберіть та встановіть фішки гравців на позицію «Старт», визначте, хто за ким буде ходити.
4. Далі, не дивлячись, витягніть картку «Історія героя». Ознайомтеся зі своїм персонажем, та отримайте зазначену кількість ресурсів.
5. Гравці рухаються, по черзі кидаючи ігровий кубик. При цьому пересуваються на стільки ходів вперед, скільки вказано на кубіку (від 1 до 6).
6. Коли на шляху героя/героїні трапляється поле зі знаком «STOP», маєте зупинитись (навіть якщо зроблені не всі кроки). Від цього поля дороги розходяться: зелений шлях – короткий, червоний – довгий. Потрібно прочитати інформацію, указану на полі, також там зазначена кількість ресурсів, яку необхідно мати щоб продовжити гру зеленим шляхом. Якщо потрібна кількість ресурсу наявна, то він/вона продовжує шлях зеленою стежкою, якщо ресурсу не має – продовжує шлях червоною стежкою.
7. Якщо герой/героїня зупинилися на клітинці з позначкою кидайте зелений кубик. Якщо на кубіку випадає , то тягніть картку з відповідним знаком, прочитайте вголос інформацію та отримайте або віддайте зазначену кількість ресурсу. Якщо на кубіку випала літера «З», візьміть картку «Завдання» й дайте відповідь (може бути до 3-х правильних варіантів відповіді). Ведучий/ведуча оголосить, чи правильна відповідь, та зробить пояснення. Якщо відповідь правильна, Ви отримуете відповідну кількість ресурсу (зазначено в «ЛИСТІ ВІДПОВІДЕЙ НА ЗАВДАННЯ»). Якщо відповідь не правильна, нічого не отримуете, а пропускаєте хід.
8. Якщо в грі необхідно за щось розрахуватись певним ресурсом, якого герой/героїня не має, то він/вона пропускає наступний хід.
9. Коли досягнуто поля «Finish», можна підрахувати ресурси та, відповідно до їх кількості, дізнатись про свою нову роботу в «ЛИСТІ ПЕРЕМОЖЦІВ».
10. Виграє гру не той, хто першим дістався клітинки поля «Finish», а той, кому за підрахунком ресурсів дісталась найкраща робота.

Бажаємо цікавої та корисної гри!

Додаток 6

Зразок листа відповідей на завдання

(після відповідей гравців на завдання з картки, ведучий має прочитати пояснення з «Листа відповідей на завдання», оголосити, чи надана учасником/учасницею гри відповідь є правильною, видати зароблений ресурс у разі, якщо відповідь правильна та повна)

ЗАВДАННЯ № 1

Правильна відповідь: В) роздати рідним та близьким.

Адже якщо щось станеться та близькі почнуть розшук героя/героїні, то наявність копій документів значно збільшить шанси на допомогу та пришвидшить її. Також корисним буде залишити близьким контакти роботодавця та копії квитків.

Якщо Ви відповіли правильно, отримуєте + 10 ресурсів «БЕЗПЕКА».

ЗАВДАННЯ № 2

Правильна відповідь: А) розпаду сімей;

Б) поширенню ВІЛ та СНІД;

Торгівля людьми призводить до поширення багатьох соціальних проблем, серед яких розпад сімей через зникнення одного з членів сім'ї та поширення ВІЛ і СНІД через експлуатацію в сексуальних послугах.

Якщо Ви відповіли правильно, отримуєте + 10 ресурсів «ФІНАНСИ».

ЗАВДАННЯ № 3

Правильна відповідь: А) шантажу роботодавцем;

Б) депортації;

В) ув'язнення.

Адже така домовленість означає, що людина перетнула кордон країни нелегально, порушила закон. Роботодавець може змушувати таку людину працювати, шантажуючи та лякаючи в'язницею.

Якщо Ви відповіли правильно, отримуєте + 10 ресурсів «БЕЗПЕКА».

Додаток 7

ЛИСТ ПЕРЕМОЖЦІВ

Вітаємо з отриманням роботи за кордоном,

дізнайтесь про неї більше!

Ресурс	Кількість	Інформація щодо Вашої роботи
Знання	Від 5 до 20	Під час пошуку роботи Вашому персонажу не вдалося отримати корисної інформації для подальшого життя та роботи за кордоном, тому йому/їй дуже складно
	Від 20 до 30	Вашому персонажу вдалося отримати корисну інформацію, яка допомагає в житті та роботі за кордоном
	Більше ніж 30	Ваш персонаж став справжнім майстром з пошуку роботи за кордоном, він/вона не тільки сам/а користується цими знаннями, а й допомагає іншим
Безпека	Від 5 до 20	Ваш персонаж не замислюється про безпечність роботи, працює на першій, яку зміг/змогла знайти, тому ризикує втратити її, або отримати великі проблеми через неї
	Від 20 до 30	Робота Вашого персонажу цілком безпечна та надійна, він/вона працює на відомому виробництві та має страховий поліс
	Більше ніж 30	Робота Вашого персонажу ідеальна за критерієм «БЕЗПЕКА». Він/вона працює в комерційній компанії та має чудовий соціальний пакет
Фінанси	Від 5 до 20	Ваш персонаж працює в сфері обслуговування з зарплатнею 3 долари на годину
	Від 20 до 30	Ваш персонаж має постійний прибуток, близько 15 доларів на годину
	Більше ніж 30	Ваш персонаж заробляє щонайменше 30 доларів на годину, часто прибуток утричі більший. Він/вона скоро стане багатим!

Додаток 8

Презентація та апробація гри «ANTI TRAFFICKING» на семінарі для суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми в Сумському регіоні.

Департамент соціального захисту населення Сумської облдержадміністрації

20 мая в 17:13 · ⚙

ТЕМАТИЧНА НАСТІЛЬНА ГРА – ПОМІЧНИК ДЛЯ ВИРІШЕННЯ РИЗИКОВИХ СИТУАЦІЙ

Таку думку висловили учасники дводенного семінару, що пройшов у Сумах для суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми.

Упродовж другого дня занять, з цільовою аудиторією проведено практичний блок, під час якого учасники змогли застосувати набуті теоретичні знання.

Серед основних – тематична настільна гра та форум-театр.

Гра мала назву «ANTI TRAFFICKING». Розроблена вона кафедрою психології, політології та соціокультурних технологій Сумського державного університету на замовлення Департаменту соціального захисту населення облдержадміністрації.

Упродовж настільної гри, учасники мали отримувати картки з певними ризиковими ситуаціями та подіями під час працевлаштування закордоном і відповідати на них з позиції попередньо обраних героїв. Вигравав гру не тільки той, хто першим пройшов все ігрове поле, а й насамперед той, хто наприкінці мав більшу кількість ігрових ресурсів. Адже під час пошуку роботи закордоном головне не працевлаштуватись першим, а отримати гарну та безпечну роботу.

Ситуації, що розігрувалися упродовж форум-театру, наочно показали, наскільки впливає на кінцевий результат рішення кожного з учасників процесу.

